

Артур Федорчук,

науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: fedorchuk_arthur@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1141-1812>

СТАВЛЕННЯ ПОЛЯКІВ ДО РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОЛЬСЬКОГО ВИДАННЯ «RZECZPOSPOLITA»

У статті представлено аналіз результатів моніторингу матеріалів про російське повномасштабне вторгнення в Україну, розміщених на сторінках електронного варіанту популярного польського щоденного видання «Rzeczpospolita». Досліджено проблематику, динаміку та характер висвітлення на сторінках видання агресії Росії проти України, а також реакцію польського суспільства та міжнародної спільноти на війну в Україні. Зроблено висновки, що з початком повномасштабної агресії Росії різко збільшилася кількість публікацій про Україну в польському виданні «Rzeczpospolita». Виокремлено образи України, створені журналістами польського видання, також оцінено тональність публікацій.

Ключові слова: моніторинг, ЗМІ, контент-аналіз, Польща, «Rzeczpospolita», російське вторгнення в Україну.

Постановка наукової проблеми. Назріла потреба осмислення сприйняття України та повномасштабного вторгнення Росії в Україну європейськими засобами масової інформації (ЗМІ), які в сучасному світі перетворилися у важливого учасника внутрішнього та зовнішнього життя суспільства і не тільки чітко відображують настрої громадян та політику влади конкретної країни, але й у більшості випадків створюють ці настрої і політику. Увага науковців до дослідження газетної інформації щодо подій, які відбуваються в житті суспільства, підвищує свою актуальність у ситуації війни як загальносвітової людської трагедії.

Моніторинг інформаційного простору Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) проводить достатньо тривалий час і має значний досвід та технології аналізу чималих масивів інформації та формування на основі цих досліджень бібліографічних, аналітичних

та інформаційних видань. Зокрема, Фонд Президентів України, як структурний підрозділ НБУВ, з червня 2011 р. веде постійний моніторинг зарубіжних ЗМІ (до 80 інтернет-версій періодичних видань іноземною мовою) та формує базу даних (БД) «Україна у відгуках зарубіжної преси» на базі якої створюється однойменний інформаційно-бібліографічний бюлетень [3]. В умовах повномасштабної агресії Росії проти України матеріали БД та бюлетеня природньо повністю змістовно віддзеркалюють реакцію міжнародної спільноти на російську військову агресію проти України.

Актуальність дослідження. Об'єктом дослідження стали внесені в БД записи відібрані під час моніторингу інтернету із сайту впливового в Польщі газетного видання «Rzeczpospolita». Серед причин, які зумовили актуальність дослідження саме цього видання в умовах розв'язаної Росією війни, виділимо такі обставини: 1) Україна та Польща тісно пов'язані в історичному, політичному та культурному плані; 2) Польща відіграє важливу роль у просуванні українських інтересів у ЄС і в умовах війни ця роль зростає; 3) Польща прийняла найбільшу кількість українських біженців та надала найбільшу допомогу за кількістю військового озброєння та обладнання. Таким чином, актуальність теми дослідження спричинена тим, що моніторинг впливового польського тижневика є одним з ефективних способів дослідження реального стану та характеру висвітлення на його сторінках образу України та українців у країні, що є найближчим сусідом та найнадійнішим партнером серед європейських держав. Образ країни, який формують зарубіжні ЗМІ, позначається на зовнішньополітичних та економічних відносинах України з іншими державами, ставлення до пересічних громадян України за кордоном тощо. Польща, як країна-сусід, транслює образ України в інші країни ЄС та творить образ і репутацію нашої країни в світі [2].

Аналіз останніх досліджень. Інформаційні комунікації та ЗМІ як складова комунікацій та їх вплив на суспільство досліджувалися в працях як зарубіжних, так й українських учених: Л. Брауна, Ф. Джефкінса, Е. Доценка, Б. Зільберта, І. Ігнат'єва, Д. Марконі, В. Осовського, Г. Почепцова, В. Тертичної, Н. Хамелінка та ін. Значний внесок у дослідження інформаційних комунікацій та ресурсів всесвітньої мережі зробили й науковці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ): О. Онищенко, В. Горовий [1], С. Польовик [2], Н. Танатар, І. Мишак, О. Макарова та ін. Деякі аспекти контент-моніторингу та контент-аналізу образу України на сторінках польських ЗМІ було розкрито в роботах В. Гевко, О. Консевич, О. Пузіни, О. Бабакової,

Д. Галандзовського. Образ України та українців в польських ЗМІ досліджували С. Колотова, Ю. Котова, В. Портнікова.

Ґрунтовні дослідження польської преси та образу України в інформаційному просторі Польщі в останні десятиліття проводили такі вітчизняні науковці, як: О. Ігнатова (тижневик «Polityka»), С. Кравченко («Wiadomości Literackie», «Biuletyn Polsko-Ukraiński», «Bunt Młodych»), А. Кресло (тижневики «Polityka» та «Wprost», газети «Rzeczpospolita» і «Gazeta Wyborcza»), С. Онуфрив («Polityka» та «Wprost»), Т. Пасова (журнал «Kultura»), В. Поплавська («Gazeta Wyborcza»), Л. Хахула («Polityka», «Rzeczpospolita», «Gazeta Wyborcza»).

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в фокусі закордонних масмедіа почала досліджувати Т. Савченко-Галушко (Інформаційне агентство АрміяInform). Проте заявлена тема – визначення ставлення поляків до російського вторгнення в Україну на основі контент-аналізу конкретного популярного польського періодичного видання досі не знаходила свого цілісного відображення в працях вітчизняних та іноземних учених.

Метою дослідження є якісний та кількісний аналіз висвітлення теми вторгнення Росії в Україну та реакції міжнародної спільноти на російську військову агресію проти України в популярному польському щоденному виданні «Rzeczpospolita».

Методологічною і теоретичною основою статті є загальнонаукові методи. Використано такі методи дослідження: загальний аналіз (для дослідження змісту та тематики публікацій про Україну), синтез (для встановлення зв'язку між отриманими фактами), історичний метод (для розкриття питання про сприйняття України та українців у Польщі), контент-аналіз (для безпосереднього аналізу змісту публікацій про Україну в польському виданні), статистичний аналіз (для кількісного аналізу параметрів, що відображають характер висвітлення теми) та дискурс-аналіз (для аналізу внутрішніх та зовнішніх контекстів та їхнього взаємозв'язку).

Виклад основного матеріалу дослідження. «Rzeczpospolita» (RP) – загальнонаціональна польська щоденна газета ліберально-консервативного спрямування. На сьогодні вона – одна з найбільших польських щоденних газет з аудиторією близько 280 тис. читачів. Видання має суспільно-політичний формат. Мова видання – польська. Інтернет-сайт «Rzeczpospolita» історично став одним з перших серед електронних версій польських ЗМІ. Електронна версія газети була запущена в березні 1997 р, це – один з найбільш відвідуваних електронних ресурсів у Польщі.

На сайті публікуються тексти, надруковані в паперовому виданні та створені спеціально для електронної версії. Доступ до окремих матеріалів в електронній версії обмежений і вимагає реєстрації або оплати передплати. Сьогодні сайт має 32 млн переглядів сторінок та три млн унікальних користувачів на місяць (дані за січень 2017 р.). «Rzeczpospolita» – багаторазовий переможець рейтингу найбільш цитованих ЗМІ Польщі. У рейтингу найсвідоміших ЗМІ Польщі, який періодично готується Інститутом моніторингу ЗМІ Польщі, газета здобула перемогу 2016 р.

При проведенні контент-аналітичного дослідження було проаналізовано 73 відібрані публікації, розміщені на сайті видання, за період з 24 лютого по 18 червня 2022 р. Технологія моніторингу передбачає, що виявлені публікації, що відповідають тематиці дослідження, копіюються та оформлюються згідно із внутрішніми вимогами дослідження, повністю перекладаються з мови оригіналу українською мовою для виявлення всіх аспектів та змістовного навантаження конкретної публікації, доповнюються анотацією (коротким рефератом) державною мовою, індексуються згідно з поточним тематичним класифікатором і вводяться до бази даних із повним бібліографічним описом публікації у відповідні поля [4]. Крім того, аналітиками визначається тональність публікації по відношенню до об'єкта дослідження, в нашому випадку – до України.

Тональність публікацій у польському виданні «Rzeczpospolita» розділилася практично порівну між позитивною та нейтральною при лише одній умовно негативній публікації (стосувалась трансляції образливих коментарів спікера парламенту Угорщини Л. Кевера на адресу Президента України В. Зеленського). Зауважимо, що тональність публікацій польського видання значно відрізняється від загальної картини тональності іноземних ЗМІ за той же період дослідження, у яких 70% публікацій є нейтральними, 25% – позитивними і 5% – негативними.

Найчастіше автори публікацій позитивно оцінювали реакцію міжнародної спільноти щодо України та зусилля з надання допомоги нашій державі, а в більшості випадків позитивно коментували також і присутність українських біженців в Польщі. Загалом у позитивних тонах реакція міжнародної спільноти на російське вторгнення в Україну представлена в 56% публікацій, 42% публікацій носять нейтральний характер. Що стосується висвітлення безпосередньо російського вторгнення в Україну, то тут істотно переважають нейтральні повідомлення (65%). 35% статей мали виражену позитивну тональність, а негативних не було взагалі.

Аналіз показав (рис. 1), що польське щоденне видання «Rzeczpospolita» частіше висвітлювало міжнародну реакцію на війну в Україні (68% публікацій), ніж сам хід бойових дій та ситуацію всередині України (32%).

Рис. 1. Співвідношення тематики публікацій про Україну у виданні «Rzeczpospolita» (24 лютого – 18 червня 2022 р.)

Висвітлюючи ситуацію в Україні під час героїчного спротиву російській агресії та ситуацію безпосередньо на фронті (рис. 2), автори RP передусім регулярно цитують звернення Президента України В. Зеленського (48% публікацій цієї тематики), підкреслюючи його рішучість і впевненість у власних силах, а також роль Президента України в створенні атмосфери, необхідної для успішного опору ворогу Збройними силами України (ЗСУ) та впевненості в завтрашньому дні для кожного пересічного українця. Польські журналісти, спираючись на тексти щоденних звернень Президента України, послідовно формують впевненість, що Україна з кожним днем наближається до паритету з ворогом щодо зброї, переважаючи росіян моральним духом та військовою майстерністю, а Росія, на тлі власного військового безсилля та слабкого морального стану своїх вояків, все частіше вдається до бомбардування населених пунктів із мирними мешканцями, не досягаючи своїх планів і втрачаючи ініціативу на фронті. Журналістка «Rzeczpospolita» А. Казимерчук (Agnieszka Kazimierczuk), у публікації від 29 травня наголосила, що Президент України В. Зеленський у своєму виступі заявив, що час визволення країни близько

і Україна «забере в Росії все, що вона забрала... І це лише питання часу. Кожен день наближає українців до звільнення».

Рис. 2. Співвідношення тематики публікацій про внутрішню ситуацію в Україні під час російського вторгнення у виданні «Rzeczpospolita» (24 лютого – 18 червня 2022 р.)

Журналісти акцентують увагу і на успіхах ЗСУ, яким тривалий час вдається успішно стримувати переважаючі сили росіян (18%). У цьому контексті, наприклад, потоплення крейсера «Москва» українськими ракетами «Нептун» подавалось одночасно і як серйозна тактична перемога на Чорному морі, і як успіх української зброї. Оглядачі видання постійно зауважували, спираючись на власну інформацію та аналіз провідних світових експертних центрів, що росіяни не зробили жодного суттєвого прориву у своєму наступі на сході України, отримали поразку на півночі країни і стратегічно програли вже в перші тижні війни, не врахувавши реального співвідношення сил і рішучого опору українців. Так ще 7 квітня колишній командувач сухопутними військами Польщі генерал В. Скіпчак в інтерв'ю газеті розповів, що після п'ятого дня війни росіяни ввели в бій останні операційні резерви і тим самим стратегічно практично програли війну в Україні.

Польські журналісти у своїх публікаціях приділили значну увагу злочинам російських військових в Україні. Поляки значно краще розуміють реальний жах російської окупації порівняно з європейцями

більш західних країн. Наприклад, Р. Жощин (Ruslan Szoszyn) у статті «Засуджені до Сибіру» зазначав, що з окупованих регіонів України примусово переселено до Росії понад 500 тис. осіб, у тому числі понад 120 тис. дітей – переважно в провінціальні, малозаселені, бідні регіони і, як правило, за кілька тисяч кілометрів від України. На думку автора, це мало відрізняється від заслання до Сибіру, яке знайоме і полякам. Польське видання у висвітленні воєнних дій на території України неодноразово підкреслювало порушення Росією норм гуманітарного права, обстріли мирних об'єктів, знищення цивільної інфраструктури тощо.

Висвітлюючи образ України у світовій політиці та реакцію світу на агресивну загарбницьку війну Росії проти України (рис. 3), журналісти польського видання «Rzeczpospolita» найбільшу увагу приділили опису та аналізу реакції світових політиків на війну в Україні (44% публікацій про Україну у світовій політиці). Значну частину уваги газета також приділила висвітленню візитів іноземних посадовців до Києва (10%).

Значний резонанс викликав, наприклад, символічний візит Президента Франції Е. Макрона в компанії з канцлером Німеччини О. Шольцом та Прем'єр-міністром Італії М. Драгі, що відбувся за день до того, як Європейська комісія дала рекомендацію щодо статусу України як кандидата на членство у ЄС. Як візит «найближчих друзів України» коментувала газета візит президента Польщі А. Дуди разом з президентами Литви, Латвії та Естонії. Значну долю уваги журналісти Польщі приділили, звичайно, висвітленню та коментарям заяв Президента США Дж. Байдена, Прем'єр-міністра Великої Британії Б. Джонсона і лідерів найбільших європейських країн. Погляди авторів польського видання значно відрізнялися від загальноєвропейських. Наприклад, професор Р. Кузняр, радник з міжнародних справ Президента Польщі Б. Коморовського (2010–2015), на сторінках видання розмірковує про позицію Президента Франції Е. Макрона щодо російського вторгнення в Україну і однозначно засуджує Е. Макрона, який спеціалізувався на спілкуванні з В. Путіним, та наголошує, що треба «повісити честь на кілок, щоб на наших очах вести довгі розмови з винуватцем кривавої та руйнівної агресії».

Візит Президента Польщі А. Дуди, на переконання оглядача Є. Гащинського (Jerzy Haszczyński), має шанс надовго запам'ятатися українцям та полякам і не лише тому, що А. Дуда – перший іноземний лідер, якого запросили виступити перед Верховною Радою України від початку повномасштабної війни, розпочатої Росією 24 лютого, а й завдяки жестам, які зробили українці та поляки один щодо одного.

Журналіст особливо виокремив момент, коли польський президент сказав українцям: «Тільки Україна має право вирішувати своє майбутнє». Перебуваючи в Києві, Президент Польщі А. Дуда запропонував укласти новий договір про дружбу між Польщею та Україною, аби переформити відносини країн і зробити їх тіснішими.

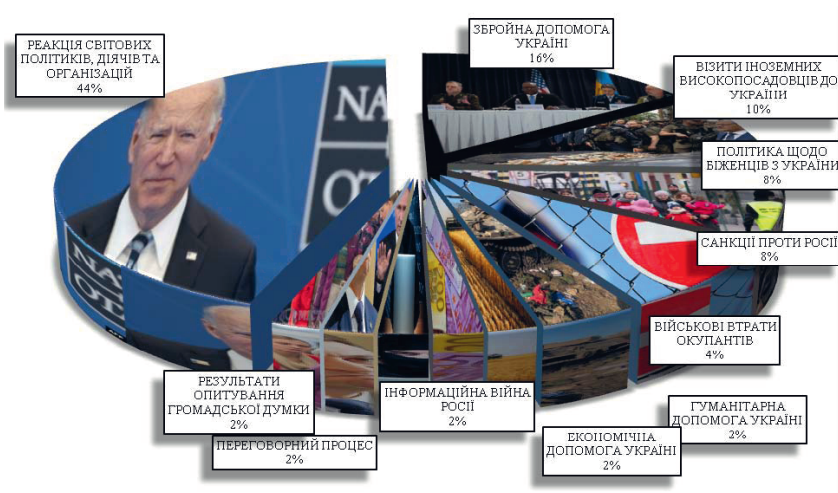

Рис. 3. Співвідношення тематики публікацій про Україну у світовій політиці під час російського вторгнення у виданні «Rzeczpospolita» (24 лютого – 18 червня 2022 р.)

Однак чи не найяскравішу оцінку ставлення поляків до українців і до війни в Україні дав засновник і президент Асоціації груп страхування капіталу Польщі Я. Мияк (Jarosław Mijak) у своїй статті з промовистою назвою «Козаки і москалі». Автор пише, що домінантами української політичної культури є свобода та самоорганізація, а російської – послух. На думку автора, українці, які звикли до свободи, цінують її більше, ніж стабільність, а для росіян стабільність важливіша за свободу. Я. Мияк підкреслює, що прем'єр Великобританії Б. Джонсон, мабуть, помітив в українців ознаки того, що англійці називають «rapache»: сміливість, наснага і розмах.

Висновки. З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну польське щоденне видання «Rzeczpospolita» різко збільшило кількість публікацій про Україну. Головна причина: концентрація української тематики в європейському інформаційному просторі. Журналісти

активно коментують усі події у воюючій Україні, а детальний аналіз міжнародної ситуації присутній завдяки достатньо широкому колу авторів, серед яких є профільні експерти, науковці, представники інтелігенції, закордонні спецкори. Серед штатних авторів газети найбільше писали про війну в Україні А. Барткевич (Artur Bartkiewicz) (21 публікація), П. Маліновський (Przemysław Malinowski) (14) та А. Казимержук (Agnieszka Kazimierczuk) (10).

Сприйняття України в досліджуваному щоденному польському громадсько-політичному виданні сформовано на основі суспільно-політичних подій у нашій країні та їх наслідків, що позначилися на загальнополітичній ситуації у світі. Виокремлено такі образи України, як «країна-сусід», «постраждала країна» та «демократична країна». Вони чітко відрізняються від образу Росії: «країна-агресор», «авторитарна країна», часто це твердження обґрунтовується за допомогою екскурсів в історію України та Польщі. Польські журналісти прямо називають захоплення території «окупацією», а війну «війною», постійно наголошуючи про необхідність допомоги Україні та посилення санкцій проти Росії і Білорусі. Образ «країна-сусід» на сторінках видання стає найпомітнішим. Польща, як найуспішніший сусід України, також, на думку авторів «Rzeczpospolita», вважає своїм обов'язком цікавитися нашими справами та всебічно допомагати.

Список бібліографічних посилань

1. Тенденції впливу глобального інформаційного середовища на соціокультурну сферу України : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2013. 224 с.

2. Польовик С. Контент-аналіз польського видання «Річ Посполита» (Rzeczpospolita) як джерела формування інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси». *Вісн. Одес. нац. ун-ту. Серія : Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2016. Т. 21, Вип. 1. С. 63–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_bbk_2016_21_1_7

3. Федорчук А. Особливості створення інформаційних ресурсів на основі традиційних та електронних ЗМІ. *Бібл. вісн.* 2009. № 4. С. 21–25.

4. Федорчук А. Моніторинг інформації про Україну в матеріалах закордонних мережевих ресурсів. *Наук. пр. Нац. б-ки України*

ім. В. І. Вернадського. Київ, 2017. Вип. 48. С. 453–464. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002877>

References

1. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2013). Tendentsii vplyvu hlobalnoho informatsiinoho seredovyshcha na sotsiokulturnu sferu Ukrainy [Trends in the Influence of the Global Information Environment on the Socio-Cultural Sphere of Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Polovyk, S. (2016). Kontent-analiz polskoho vydannia «Rich Pospolyta» (Rzeczpospolita) yak dzherela formuvannia informatsiino-bibliografichnoho biuletenu «Ukraina u vidhukakh zarubizhnoi presy» [Content analysis of the Polish publication «Rzeczpospolita» (Rzeczpospolita) as a source of information and bibliographic bulletin «Ukraine in the foreign press reviews»]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Bibliotekoznavstvo, bibliografoznavstvo, knyhoznavstvo – Bulletin of Odessa National University. Series: Library Science, Bibliography, Bibliography*, 21, (1), 63–72. Odesa [in Ukrainian].

3. Fedorchuk, A. (2009). Osoblyvosti stvorennia informatsiinykh resursiv na osnovi tradytsiinykh ta elektronnykh ZMI [Features of creation of information resources on the basis of traditional and electronic mass media]. *Biblioteknyi visnyk – Library Bulletin*, 4, 21–25. Kyiv [in Ukrainian].

4. Fedorchuk, A. (2017). Monitorynh informatsii pro Ukrainu v materialakh zakordonnykh merezhevykh resursiv [Monitoring of information about Ukraine in the materials of foreign network resources]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, 48, 453–464. Kyiv [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.06.2022.

Arthur Fedorchuk,

Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Hosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: fedorchuk_arthur@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1141-1812>

The Attitude of Poles to the Russian Invasion of Ukraine: a Content Analysis of the Polish Publication *Rzeczpospolita*

The paper presents an analysis of the results of monitoring the materials published on the pages of the electronic version of the popular Polish daily newspaper *Rzeczpospolita* (RP)

about russia's full-scale invasion of Ukraine. The problems, dynamics and nature of the coverage of russia's aggression against Ukraine, as well as the reaction of Polish society and the international community to the war in Ukraine have been studied.

During the content-analytical study, 73 selected publications posted on the RP website for the period from February 24 to June 18, 2022 were analyzed. Monitoring technology assumes that the identified publications that correspond to the research topic are copied and designed in accordance with the internal requirements of the study, fully translated from the original language into Ukrainian to identify all aspects and content of a particular publication, supplemented by annotation (short abstract) according to the current thematic classifier and are entered into the database with a complete bibliographic description of the publication in the appropriate fields. In addition, analysts determine the tone of the publication in relation to the object of study, in our case – to Ukraine.

With the beginning of russia's full-scale aggression against Ukraine, the Polish daily *Rzeczpospolita* has immensely increased the number of publications about Ukraine. The main reason: the concentration of Ukrainian issues in the European information space. Journalists actively comment on all events in the warring Ukraine, and a detailed analysis of the international situation is available thanks to a wide range of authors, including specialized experts, scholars, intellectuals, foreign analysts.

The perception of Ukraine in the daily Polish socio-political media is formed on the basis of socio-political events in Ukraine and their consequences, which affected the general political situation in the world. Such images of Ukraine as *neighboring country*, *affected country*, *democratic country* are singled out. They are clearly different from the image of russia: *aggressor country*, *authoritarian country*, this statement is often substantiated by excursions into history.

Keywords: monitoring, mass media, content analysis, Poland, Rzeczpospolita, russian invasion of Ukraine.